

HVILKE REGLER SKAL KOMMUNERNE BRUGE VED EKSPROPRIATION TIL FORDEL FOR KLIMATILPASNINGSPROJEKTER?

I kølvandet på de seneste års talrige skybrud har mange kommuner øget fokus på at gennemføre projekter, der kan mindske risikoen for oversvømmelser. Indimellem er det nødvendigt at ekspropriere for at realisere projekterne. Det gælder fx, hvis skybrudsbassin skal anlægges på privat grund, og ejeren ikke ønsker at stille ejendommen til rådighed frivilligt. Vi ser i denne artikel nærmere på, hvilke regler kommunerne typisk kan anvende til at ekspropriere til fordel for klimatilpasningsprojekter.

Det er en grundlæggende betingelse for at ekspropriere privat ejendom, at de særlige krav i grundlovens § 73 er opfyldt. Ekspropriationen skal være nødvendig af hensyn til almenvellet, den skal have grundlag i lov, og grundejer skal have fuldstændig erstatning for sit tab ved ekspropriationen. Hensynet til almenvellet kan fx være at begrænse risikoen for oversvømmelse af offentlige bygninger og infrastruktur eller store boligområder.

At opgøre grundejerens tab kan være en kompliceret øvelse, som vi ikke kommer ind på i denne artikel. Også betingelsen om lovgrundlag kan give anledning til tvivl, når kommunen skal ekspropriere til fordel for klimatilpasningsprojekter. Det skyldes især, at der findes en række forskellige ekspropriationsgrundlag (hjemlen til at ekspropriere), der kan anvendes til at erhverve arealer til klimatilpasningsanlæg.

VALG AF EKSPROPRIATIONSGRUNDLAG
Det relevante ekspropriationsgrundlag afhænger af det enkelte projekt. Og det er afgørende, at kommunen bruger den rigtige regel i hver enkelt situation.

Er der fx tale om ekspropriation til fordel for et skybrudsbassin (spildevandsanlæg), er det korrekte grundlag for ekspropriation som udgangspunkt miljøbeskyttelseslovens § 58, stk. 1. Sker ekspropriationen derimod for at etablere klimarelaterede afværgeforanstaltninger i vejarealet, skal grundlaget sædvanligvis findes i vejloven. Hvis der derimod er tale om udvidelse af et vandløb for at kunne rumme større vandmængder, vil det typisk være vandløbsloven, der udgør ekspropriationsgrundlaget.

MILJØBESKYTTELSESLOVEN

Miljøbeskyttelseslovens § 58, stk. 1, fastsætter, at en kommune kan træffe afgørelse om ekspropriation til fordel for et spildevandsanlæg.

Ved et spildevandsanlæg forstås "såvel åbne som lukkede ledninger og andre anlæg, der tjener til afledning eller behandling af spildevand mv. (...)", jf. spildevandsbekendtgørelsens § 4, stk. 7. Der er tale om en forholdsvis bred definition, idet "andre anlæg" også kan være omfattet.

Det er fast antaget, at kommunerne i medfør af miljøbeskyttelseslovens § 58, stk. 1, også kan ekspropriere til fordel for skybrudsbassiner. Selvom det er forsyningsselskabet, der efterfølgende kommer til at eje det anlæg, der eksproprieres til, er det kommunen, som har ekspropriationskompetencen og skal stå for at gennemføre denne.

Der er særligt to ting, som kommunerne skal være opmærksomme på ved ekspropriation efter miljøbeskyttelseslovens § 58, stk. 1.

For det første skal ekspropriationen være forudsat i kommunens spildevandsplan, jf. spildevandsbekendtgørelsens § 5, stk. 1, nr. 10. Spildevandsplanen udgør dermed i praksis det reelle og nødvendige grundlag for ekspropriationen.

For det andet kan miljøbeskyttelseslovens § 58, stk. 1, alene anvendes til at ekspropriere den nødvendige jord til brug for anlæg af et skybrudsbassin. Kommunen kan derfor ikke med henvisning til denne regel lave andre klimatilpasningsprojekter, selvom projektet (fx en dæmning) skal etableres på omtrent samme sted som skybrudsbassin.

VANDLØBSLOVEN

Vandløbslovens grundlag for ekspropriation findes i lovens § 71.

Ved vurderingen af, om kommunen kan ekspropriere efter vandløbsloven, må der ses på, om klimatilpasningsforanstaltningen varetager det formål, der er nævnt i § 1, stk. 1. Det fremgår heraf, at loven tilstræber "at sikre, at vandløb kan benyttes til afledning af vand, navnlig overfladevand, spildevand og drænvand."

Vandløbslovens § 71 kan dermed fx anvendes til at ekspropriere til udvidelse af et vandløb med det formål at sikre, at vandløbet kan rumme større vandmængder, fx ved skybrud. Herudover giver vandløbslovens § 71 også i et vist omfang mulighed for at ekspropriere jord til digeanlæg mv.

PLANLOVEN

Efter planlovens § 47, stk. 1, kan en kommune ekspropriere fast ejendom, når ekspropriation vil være af væsentlig betydning for virkeliggørelsen af en lokalplan. Lokalplanen udgør dermed det reelle ekspropriationsgrundlag, idet det er planen, der danner rammerne for, hvilke formål der kan eksproprieres til.

Med planlovsændringen i 2012 blev det fastsat, at en lokalplans planlægningsmæssige begrundelse kan være "klimatilpasning" (men ikke klimaforebyggelse), jf. planlovens § 15, stk. 1. Kommunerne har derfor fået mulighed for at tilpasse lokalplanområdet til konsekvenserne af klimaforandringer.

Der er i den forbindelse også i lokalplankataloget i planlovens § 15, stk. 2, adgang til at fastsætte bestemmelser i en lokalplan, der kan indgå som en del af et klimatilpasningsprojekt. Det gælder eksempelvis planlovens § 15, stk. 2, nr. 18, hvorefter der kan fastsættes bestemmelser om afværgeforanstaltninger til sikring mod oversvømmelser. En sådan lokalplanbestemmelse kan herefter danne grundlag for ekspropriation efter planlovens § 47, stk. 1.

VEJLOVEN

En kommune kan ekspropriere til offentlig vej eller sti efter vejlovens § 96, når det er nødvendigt af hensyn til almenvellet. Reglen er bredt formuleret, og vejlovens § 97 indeholder derfor en nærmere angivelse af, hvad der kan eksproprieres til.

Efter vejlovens § 97, stk. 1, kan der eksproprieres til "nyanlæg, udvidelse og ændring af bestående anlæg, tilbehør og nødvendige supplerende foranstaltninger." Reglen kan anvendes til at ekspropriere til anlæg mv., som varetager de formål, vejmyndighederne kan varetage efter vejlovens § 1. Det vil derfor bero på en konkret vurdering af det enkelte klimatilpasningsprojekt, hvilke dele af projektet der kan eksproprieres til efter vejloven.

Samlet giver vejloven derfor kommunerne adgang til at foretage ekspropriation til fordel for klimatilpasningsprojekter i vejarealet. Hvis kun dele af projektet ligger inden for de formål, der kan varetages efter vejloven, vil det kun være disse dele, der konkret kan eksproprieres til med grundlag i vejloven.

DOBBELT ADGANG TIL EKSPROPRIATION

Der kan opstå en situation, hvor kommunen har adgang til at ekspropriere til fordel for et klimatilpasningsprojekt efter flere forskellige ekspropriationsgrundlag.

Udgangspunktet efter praksis er, at kommunen er berettiget til at vælge det grundlag, der i den konkrete situation passer kommunen bedst. Der er således ingen *juridisk* tvingende grunde til fx at anvende vejlovens § 96 frem for planlovens § 47, stk. 1.

Ved valg af ekspropriationsgrundlag vil det dog være naturligt at lægge vægt på, hvad der i overvejende grad skal eksproprieres til. Herudover kan lex specialis-betragtninger også føre til, at den mere specielle regel (fx i vejlovens § 96) bør anvendes frem for den mere generelle (fx i planlovens § 47, stk. 1). Hvis et samlet anlæg er omfattet af flere forskellige ekspropriationsregler, kan det være oplagt at anvende den regel, der har det bredeste anvendelsesområde, hvis det herved bliver muligt at foretage en ekspropriation for det samlede projekt ■

Line Markert
Partner, advokat
lma@horten.dk

Tue Trier Bing
Advokat
ttb@horten.dk

Christine Rønbøg Secher
Advokatfuldmægtig
crs@horten.dk